

*Tema: Įtraukiojo ugdymo organizavimas bendrojo ugdymo
įstaigose*

Įtraukusis ugdymas – tai švietimo filosofija ir praktika, grindžiama prielaida, kad kiekvienas vaikas, nepriklausomai nuo jo gebėjimų, poreikių ar socialinės padėties, turi teisę mokytis kartu su savo bendraamžiais bendrojo ugdymo įstaigoje. Tai ne tik fizinis vaikų su specialiaisiais ugdymosi poreikiais (SUP) integravimas į mokyklą, bet ir visapusiškas jų įtraukimas į ugdymo procesą, socialinį gyvenimą ir bendruomenės veiklas.

Įtraukiojo ugdymo samprata

Įtraukimas (fizinė integracija) ir teisė būti bendrose ugdymosi aplinkose yra vertinama kaip esminė sąlyga plėtoti įtraukųjį ugdymą. Tačiau vien tik fiziškai būti bendrose aplinkose nepakanka. Svarbu užtikrinti mokinio aktyvų ir prasmingą dalyvavimą ugdymosi procese, bendrose veiklose su bendraamžiais, teisę ir galimybę būti priimtam, jaustis klasės, mokyklos bendruomenės dalimi, atlikti reikšmingą vaidmenį bendruomenės gyvenime. Nepakanka tik būti ir dalyvauti. Svarbu prasmingai ir tikslingai mokantis pasiekti mokinio galimybes ir turimą potencialą atitinkančių ugdymosi tikslų ir rezultatų.

Pagrindiniai įtraukiojo ugdymo principai:

- **Prieinamumas:** kiekvienam vaikui turi būti sudarytos sąlygos mokytis artimiausioje ugdymo įstaigoje.
- **Individualizavimas:** ugdymo turinys ir metodai pritaikomi pagal kiekvieno mokinio poreikius.
- **Bendradarbiavimas:** mokytojai, švietimo pagalbos specialistai ir tėvai dirba kartu, siekdami geriausių rezultatų vaikui.
- **Lygybė ir nediskriminavimas:** visi mokiniai yra vienodai svarbūs ir vertingi.

Įtraukiojo ugdymo vertybinės nuostatos

Įtraukiojo ugdymo vertybinės nuostatos remiasi tarptautiniais dokumentais, tokiais kaip UNESCO deklaracijos, ir nacionalinėmis švietimo strategijomis. Jos apima:

Žmogaus teisių užtikrinimą: kiekvienas vaikas turi teisę į kokybišką švietimą.

Socialinį teisingumą: ugdymas turi mažinti socialinę atskirtį ir skatinti įvairovės priėmimą.

Empatiją ir pagarbą: mokyklos bendruomenė ugdo pagarbą kiekvieno mokinio unikalumui.

Visą gyvenimą trunkantį mokymąsi: ugdymas turi skatinti nuolatinį tobulėjimą ir mokymąsi visais gyvenimo etapais.

Šios nuostatos formuoja mokyklos kultūrą, kurioje kiekvienas mokinyš jaučiasi saugus, priimtas ir vertinamas.

Mokyklos įtraukiojo ugdymo įgyvendinimo etapai ir lygmenys

Įtraukiojo ugdymo įgyvendinimas bendrojo ugdymo mokykloje vyksta etapais ir apima kelis lygmenis:

Etapai:

1. Planavimas:

- Mokyklos strategijos ir veiklos planų peržiūra.
- Ugdymo turinio ir metodų pritaikymo planavimas.
- Švietimo pagalbos poreikių įvertinimas.

2. Įgyvendinimas:

- Ugdymo proceso adaptavimas pagal mokinių poreikius.
- Mokytojų ir specialistų bendradarbiavimas.
- Tėvų įtraukimas į ugdymo procesą.

3. Veiklos analizė ir korekcija:

- Mokinių pažangos vertinimas.
- Metodų ir priemonių efektyvumo analizė.
- Veiklos tobulinimas remiantis gautais rezultatais.

Lygmenys:

•Mokyklos lygmuo:

- Formuojamos vertybinės nuostatos, tradicijos, bendruomenės kultūra.
- Užtikrinamas fizinės aplinkos pritaikymas.
- Tobulinamos darbuotojų kompetencijos.

•Grupės/klasės lygmuo:

- Mokytojų darbas su įvairių poreikių mokiniais.
- Mokymo metodų ir priemonių taikymas.
- Socialinės integracijos skatinimas.

•Individualus lygmuo:

- Asmeninis ugdymo planas.
- Individuali pažangos stebėseną.
- Nuolatinis dialogas su mokiniu ir jo šeima.

Tema: Įtraukiojo ugdymo teisinis reglamentavimas

- Įtraukusis ugdymas Lietuvoje grindžiamas tarptautiniais ir nacionaliniais teisės aktais, kurie užtikrina visų vaikų teisę mokytis kartu, nepaisant jų gebėjimų ar poreikių:
- **Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas** – nuo 2024 m. rugsėjo įsigaliojusios pataisos įpareigoja visas ugdymo įstaigas priimti vaikus, turinčius specialiųjų ugdymosi poreikių, jei tėvai ir specialistai nusprendžia, kad tai tinkamiausia aplinka vaikui.
- **Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencija** – ratifikuota Lietuvoje 2010 m., įpareigoja užtikrinti neįgaliųjų teisę į įtrauktį švietimo sistemoje.
- **Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija** – ratifikuota 1995 m., pabrėžia kiekvieno vaiko teisę į kokybišką ir prieinamą švietimą.
- **Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymas** – draudžia diskriminaciją dėl negalios, užtikrina lygias galimybes švietimo srityje.

Teisės aktai, reglamentuojantys mokinių specialųjį ugdymą ir švietimo pagalbą

Specialusis ugdymas ir švietimo pagalba reglamentuojami detaliais teisės aktais, kurie apibrėžia paslaugų teikimą, specialistų funkcijas ir mokinių teises:

- **Specialiojo ugdymo ir švietimo pagalbos teikimo tvarkos aprašai** – nustato, kaip organizuojamas ugdymas mokiniams, turintiems įvairių poreikių (pvz., kalbos, elgesio, emocijų, fizinių ar intelekto sutrikimų).
- **Švietimo pagalbos teikimo tvarka** – reglamentuoja psichologinę, specialiąją pedagoginę, logopedinę, socialinę pedagoginę pagalbą.
- **Pedagoginės psichologinės tarnybos veiklos nuostatai** – apibrėžia, kaip atliekamas mokinių poreikių vertinimas ir rekomendacijų teikimas ugdymo įstaigoms.
- **Ugdymo programų pritaikymo tvarka** – leidžia individualizuoti mokymosi turinį, tempą ir metodus pagal mokinio galimybes.

Ugdymo įstaigos vidaus dokumentai, reglamentuojantys specialųjį ugdymą ir švietimo pagalbą

Kiekviena ugdymo įstaiga privalo turėti vidaus dokumentus, kurie detalizuoja, kaip praktikoje įgyvendinamas įtraukusis ugdymas:

- **Ugdymo planas** – numato, kaip bus pritaikomos bendrosios programos specialiujų poreikių turintiems mokiniams.
- **Švietimo pagalbos teikimo tvarka mokykloje** – apibrėžia specialistų veiklą, pagalbos teikimo procesą, bendradarbiavimą su tėvais.
- **Vaiko gerovės komisijos nuostatai** – komisija sprendžia dėl ugdymo pritaikymo, švietimo pagalbos poreikio, koordinuoja veiksmus.
- **Individualus ugdymo planas** – sudaromas konkrečiam mokiniui, atsižvelgiant į jo poreikius, gebėjimus ir specialistų rekomendacijas.
- **Aplinkos pritaikymo dokumentai** – apibrėžia, kaip fizinė mokyklos aplinka pritaikoma mokiniams su judėjimo ar jutimo sutrikimais.

Tema: Praktinės įtraukiojo ugdymo įgyvendinimo gairės mokykloje

Įtraukiojo ugdymo įgyvendinimas mokykloje – tai nuolatinis procesas, reikalaujantis atvirumo, lankstumo, kūrybiškumo ir bendradarbiavimo. Kiekviena mokykla gali kurti savo kelią, remdamasi bendruomenės poreikiais ir galimybėmis. Svarbiausia – tikėjimas, kad kiekvienas vaikas gali mokytis ir augti, jei jam suteikiamos tinkamos sąlygos.

Praktinės įtraukiojo ugdymo įgyvendinimo gairės mokyklose apima du svarbius aspektus: mokyklos bendruomenės atvirumą įtraukčiai ir įtraukaus ugdymo(si) kūrimą.

Mokyklos bendruomenės atvirumas įtraukčiai

Įtraukiojo ugdymo sėkmė priklauso nuo visos mokyklos bendruomenės – vadovybės, mokytojų, mokinių, tėvų ir kitų darbuotojų – požiūrio ir pasirengimo priimti kiekvieną vaiką kaip unikalų, vertingą bendruomenės narį.

Pagrindiniai principai:

- **Vertybinis pagrindas:** Įtrauktis remiasi žmogaus teisių, lygybės ir pagarbos įvairovei principais.
- **Pozityvus požiūris:** Mokyklos kultūra turi skatinti pozityvų požiūrį į mokinių įvairovę – skirtingus gebėjimus, kultūras, kalbas, religijas.
- **Bendradarbiavimas:** Atvirumas įtraukčiai reiškia aktyvų bendradarbiavimą tarp mokytojų, specialistų, tėvų ir mokinių.

🌀 Praktiniai pavyzdžiai:

- **Mokyklos vizijos ir misijos peržiūra:** Įtrauktis įtraukiama kaip esminė vertybė. Pvz., mokyklos misijoje nurodoma: „Kiekvienas vaikas yra svarbus.“
- **Mokytojų mokymai:** Organizuojami seminarai apie darbą su mokiniais, turinčiais specialiųjų ugdymosi poreikių, kultūrinę įvairovę, emocinį intelektą.
- **Tėvų įtraukimas:** Kuriamos tėvų grupės, kurios padeda spręsti įtraukiojo ugdymo klausimus, dalijasi patirtimi.
- **Mokinių savivalda:** Skatinama mokinių savivalda, kurioje atstovaujami įvairių grupių mokiniai, įskaitant turinčius negalią ar kitų poreikių.

Itraukaus ugdymo(si) kūrimas

Itraukus ugdymas – tai ne tik fizinis mokinių buvimas klasėje, bet ir aktyvus dalyvavimas, mokymosi pritaikymas, emocinis saugumas ir galimybė kiekvienam mokiniui pasiekti savo potencialą.

Praktinės įgyvendinimo gairės:

1. Individualizuotas mokymas

- Mokytojas pritaiko mokymo metodus pagal mokinių gebėjimus, poreikius ir interesus.
- Pvz., mokinys, turintis skaitymo sunkumų, gauna tekstus su paveikslėliais, garsinius įrašus ar trumpesnes užduotis.

2. Universalus dizainas mokymuisi (UDL)

- Mokymo medžiaga pateikiama įvairiais būdais: vizualiai, garsiniu formatu, praktinėmis veiklomis.
- Pvz., matematikos pamokoje mokiniai gali spręsti uždavinius kompiuteriu, piešti sprendimo eigą ar diskutuoti grupėse.

3. Pagalbos specialistų įtraukimas

- Mokykloje dirba specialieji pedagogai, logopedai, psichologai, kurie padeda mokytojams ir mokiniams.
- Pvz., logopedas dirba su mokiniu, turinčiu kalbos sutrikimų, o mokytojas gauna rekomendacijas, kaip pritaikyti užduotis.

4. Emocinio saugumo užtikrinimas

- Kuriama aplinka, kurioje mokinys jaučiasi priimtas, saugus ir vertinamas.
- Pvz., klasėje taikomi „gero žodžio“ ritualai, kur mokiniai kasdien pasako komplimentą vienas kitam.

5. Vertinimo lankstumas

- Vertinimas pritaikomas pagal mokinio galimybes: žodinis atsakymas vietoj rašytinio, projektas vietoj testo.
- Pvz., mokinys, turintis rašymo sunkumų, pristato temą per skaidres ir žodiniį pasakojimą.

Tema: Pedagogų padėjėjų funkcijos ir atsakomybė

Pedagogų padėjėjas - kuris gebėtų padėti pedagogui organizuoti ugdymo procesą specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams, savarankiškai teikti individualizuotą pagalbą specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams, tobulinti savo profesines kompetencijas.

Asmuo, įgijęs pedagogų padėjėjo kvalifikaciją, galės dirbti valstybinėse ir (arba) nevalstybinėse ugdymo įstaigose.

Pedagogų padėjėjas veiklą atlieka savarankiškai pagal pedagogo pateiktas užduotis.

Pedagogo padėjėjo tipinės darbo priemonės: priemonės, reikalingos ugdomajai veiklai realizuoti – informacinės ir komunikacinės technologijos, ugdymo priemonės, metodinė medžiaga, elektroninės ugdymui skirtos platformos.

Pedagogo padėjėjo tipinės darbo sąlygos: dirbama patalpoje, lauke, būdingas individualus ir komandinis darbas; darbas uždaroje patalpoje (klasėse, kabinetuose ir kt.), atviroje erdvėje (lauke); privalo dėvėti specialius darbo drabužius (jei būtina) ir laikytis darbų saugos reikalavimų, kaip reikalaujama konkrečios veiklos srities.

Pedagogo padėjėjas savo veikloje vadovaujasi darbuotojų saugos ir sveikatos, ergonomikos, darbo higienos, priešgaisrinės saugos reikalavimais, švietimą, specialųjį ugdymą reglamentuojančiais, vaiko gerovę užtikrinančiais teisės aktais, užtikrina asmens duomenų apsaugą, laikosi pedagogų etikos kodekso normų, pagarbos vaikui ir jo šeimai, pozityvaus bendravimo, komandinio darbo nuostatų, vertybių, siekia nuolatinio profesinio tobulėjimo, žinių atnaujinimo.

Pedagogo padėjėjo darbo specifika ugdymo įstaigoje

Pedagogo padėjėjas – tai svarbus ugdymo proceso dalyvis, padedantis mokytojui ir mokiniams užtikrinti sklandų, saugų ir įtraukiantį mokymąsi. Jo veikla ypač reikšminga dirbant su mokiniais, turinčiais specialiųjų ugdymosi poreikių, elgesio ar emocinių sunkumų, taip pat pradinėse klasėse ar ikimokyklinio ugdymo grupėse.

Pagrindinės funkcijos:

- **Pagalba pedagogui pamokų metu:** padėjėjas padeda organizuoti veiklas, prižiūri mokinių darbą, padeda jiems suprasti užduotis.
- **Pagalba mokiniui individualiai:** dirba su mokiniu, kuriam reikia papildomos pagalbos – pvz., skaitymo, rašymo, dėmesio koncentravimo srityse.
- **Ugdymo aplinkos priežiūra:** padeda kurti saugią, tvarkingą ir mokymuisi palankią aplinką – ruošia priemones, prižiūri klasės tvarką.
- **Emocinė parama:** padeda mokiniui jaustis saugiai, drąsina, ramina, padeda spręsti konfliktus.
- **Bendravimas su tėvais ir specialistais:** perduoda pastebėjimus apie mokinio savijautą, pažangą, bendradarbiauja su logopedais, psichologais, socialiniais pedagogais.

Pavyzdys:

Pradinės klasės mokinys, turintis dėmesio sutrikimą, pamokos metu dažnai blaškosi. Pedagogo padėjėjas sėdi šalia, švelniai primena užduoties eigą, padeda susikaupti, o pertraukos metu kartu žaidžia raminančius žaidimus. Mokytojas tuo metu gali dirbti su visa klase.

Pedagogo padėjėjo asmeninės savybės ir elgesio kultūra

Pedagogo padėjėjas – tai ne tik pagalbininkas, bet ir pavyzdys mokiniams. Jo elgesys, kalbėjimo būdas, laikysena ir požiūris daro tiesioginę įtaką ugdymo kokybei ir vaikų savijautai.

Svarbiausios savybės:

- **Kantrybė:** gebėjimas išlikti ramiai net sudėtingose situacijose, pvz., kai mokinys nenori vykdyti užduoties.
- **Empatija:** gebėjimas suprasti mokinio jausmus, poreikius, reaguoti jautriai.
- **Komunikabilumas:** gebėjimas aiškiai, šiltai ir pagarbiai bendrauti su vaikais, mokytojais, tėvais.
- **Atsakingumas:** punktualumas, patikimumas, gebėjimas laikytis susitarimų.
- **Diskretiškumas:** gebėjimas saugoti konfidencialią informaciją apie mokinius.
- **Pozityvumas:** gebėjimas skatinti gerą nuotaiką, motyvuoti, pastebėti mokinio stiprybes.

Elgesio kultūra:

Kalba – pagarbi, aiški, be sarkazmo ar neigiamų etikečių.

Išvaizda – tvarkinga, atitinkanti ugdymo įstaigos etikos normas.

Veiksmai – orientuoti į pagalbą, ne į kontrolę ar baudimą.

Pavyzdys:

Padėjėjas pastebi, kad mokinys liūdi. Vietoj to, kad ignoruotų, jis pasiteirauja: „Kaip jautiesi šiandien?“ – ir pasiūlo kartu piešti ar pasikalbėti. Tokiu būdu ugdomas pasitikėjimas ir emocinis ryšys.

Pozityvių nuostatų ugdytinių atžvilgiu formavimas

Pedagogo padėjėjas padeda kurti aplinką, kurioje kiekvienas mokinys jaučiasi vertinamas, priimtas ir saugus. Tai ypač svarbu vaikams, kurie patiria sunkumų ar jaučiasi „kitokie“.

Kaip formuojamos pozityvios nuostatos:

- **Akcentuojamos stiprybės, ne trūkumai:** padėjėjas pastebi ir giria mokinio pastangas, ne tik rezultatus.
- **Skatinamas savarankiškumas:** padėjėjas ne atlieka už mokinį, o padeda jam pačiam įveikti užduotį.
- **Kuriamas pasitikėjimas:** padėjėjas rodo, kad tiki mokinio galimybėmis, net jei jam sunku.
- **Pagarba įvairovei:** padėjėjas rodo pavyzdį, kaip priimti skirtingus mokinius – su negalia, iš kitų kultūrų, turinčius elgesio ypatumų.

Pavyzdys:

Mokinys, turintis kalbos sutrikimą, nenoriai kalba klasėje. Padėjėjas skatina jį kalbėti mažose grupėse, giria už kiekvieną bandymą, o klasės draugams paaiškina, kad kiekvienas mokosi skirtingu tempu. Taip formuojama pagarba ir supratimas.